

Anna Maria Pluskota

Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Finansów Korporacji,
anna.pluskota@uni.lodz.pl

Wpływ korupcji na przedsiębiorczość

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza wpływu korupcji na wybraną miarę przedsiębiorczości. Relacja między korupcją a przedsiębiorczością jest bezsprzeczna, lecz jej charakterystyka w literaturze (głównie zagranicznej) jest uboga. Poniższy artykuł stanowi próbę opisaną najważniejszych zależności między korupcją a przedsiębiorczością i funkcjonowaniem przedsiębiorstw w warunkach skorumpowania urzędników. Badanie przeprowadzono za pomocą analizy dostępnej literatury, wykorzystano również dostępne dane do zbudowania modeli ekonometrycznych weryfikujących postawioną hipotezę badawczą o nieliniowej zależności między korupcją a przedsiębiorczością. Badanie przeprowadzono na danych zebranych dla 28 państw europejskich. Na podstawie przeprowadzonej analizy literatury i badań ekonometrycznych stwierdzono, że zależność między miernikami korupcji a przedsiębiorczością jest nieliniowa. Najlepsze wyniki uzyskano dla modelu z logarytmem wskaźnika korupcji, który cechował się lepszymi wartościami wybranych statystyk. Wartość przeprowadzonych analiz stanowi uporządkowany opis zależności między korupcją a przedsiębiorczością, który każdorazowo był oceniany. Na podstawie analizy literatury opisano charakterystykę wklęsłej relacji między korupcją a przedsiębiorczością, która wskazuje na malejące korzyści wynikające ze zwalczania korupcji dla rozwoju gospodarczego.

Słowa kluczowe: korupcja, przedsiębiorczość, wzrost gospodarczy

JEL: D73

1. Wprowadzenie

Korupcja jest zjawiskiem oddziałującym niemalże na każdy aspekt życia człowieka w sposób bezpośredni lub pośredni. Konsekwencje korupcji mogą być różnorodne. Nadal trwa spór o to, czy korupcja oddziałuje pozytywnie, czy negatywnie na gospodarkę. Od kilku lat można zauważyć teorie łączące aspekty przemawiające za negatywnymi skutkami korupcji z argumentami postulującymi pozytywne skutki korupcji. Jedną z nich jest nieliniowa zależność między korupcją a gospodarką, zaproponowaną przez S. Anokhina i W. Schulzego: większa korupcja ma znacznie większy wpływ na gospodarkę i stopniowo (wraz z jej obniżaniem się) to oddziaływanie jest coraz mniejsze (Anokhin, Schulze, 2009: 465–476). Literatura dotycząca wpływu korupcji na gospodarkę jest bogata, jednak niewiele pozycji porusza temat oddziaływania korupcji na przedsiębiorczość. Niniejszy artykuł stanowi kolejny głos w dyskusji nad tym zagadnieniem.

Przedsiębiorczość jest pojęciem niejednoznacznym, jednak interesującą definicję podaje *Encyklopedia PWN*, na którą również powołuje się B. Piontek (2016: 335): „zespół cech i zachowań właściwy przede wszystkim dla przedsiębiorców; w teorii ekonomii przedsiębiorczość jest ujmowana bądź jako swoista forma pracy, bądź jako czwarty (oprócz ziemi, kapitału i pracy) czynnik produkcji. Zasadnicze cechy przedsiębiorczości to umiejętność dostrzegania potrzeb i doskonalenia pomysłów oraz gotowość do podejmowania ryzyka. Przedsiębiorcy, oprócz naturalnego dążenia do osiągnięcia zysku, kierują się [...] pragnieniem niezależności, samorealizacji, urzeczywistnienia wizji. Skutkiem przedsiębiorczości jest również zakłócenie równowagi, wytwarzanie chaosu, twórcza destrukcja: niszczenie starych firm i gałęzi”. Dążenie do uzyskiwania profitów z prowadzonej działalności gospodarczej może również skutkować działaniem niezgodnym z prawem, w tym korupcją. Przedsiębiorczość i innowacyjność są uważane za kluczowe czynniki wzrostu gospodarczego (Anokhin, Schulze, 2009: 466). Badania dokonane przez A. van Stela, M. Carree i R. Thurika (2005: 311–321) dowodzą, że wpływ przedsiębiorczości na wzrost gospodarczy jest uzależniony od poziomu dochodu na mieszkańca. Większa przedsiębiorczość będzie zatem obserwowana w państwach bogatych niż w państwach rozwijających się. Podobna zależność dotyczy korupcji – mniejszą korupcję odnotowuje się w państwach rozwiniętych gospodarczo.

Niniejszy artykuł stanowi przegląd teorii wpływu korupcji na przedsiębiorczość. Teorie te zostały również każdorazowo omówione i ocenione w drugiej części. W trzeciej części zaprezentowano hipotezy badawcze, które następnie omówiono i zweryfikowano na podstawie dostępnych danych empirycznych. Ze względu na specyfikę zjawiska korupcji przeprowadzone badanie stanowi jedynie uzupełnienie teorii zaprezentowanych w części drugiej. Praca zwięźszona jest podsumowaniem.

2. Wpływ korupcji na przedsiębiorczość – przegląd literatury

Wpływ korupcji na przedsiębiorczość jest wieloaspektowy i niejednorodny. Cechuje się zarówno negatywnymi, jak i pozytywnymi skutkami, które mogą wystąpić jednocześnie w danej gospodarce. R. Dzhumashev (2014: 203) podkreśla, że zrozumienie mechanizmu wpływu korupcji na przedsiębiorczość jest ważne dla stworzenia efektywnej polityki antykorupcyjnej oraz efektywnej polityki rozwoju państwa.

Najczęściej podnoszoną kwestią wpływu korupcji na przedsiębiorczość jest jej negatywne oddziaływanie na **koszty** prowadzenia biznesu. Korupcja zawsze będzie zwiększać koszty prowadzenia działalności gospodarczej (np. O'Toole, Tarp, 2014: 568). Dotyczy to nie tylko samego kosztu zapłacenia łapówki czy wręczenia innej korzyści majątkowej, ale również kosztu ukrycia tego faktu w sprawozdaniach finansowych. Zwiększenie kosztów będzie wpływało na cenę produktu lub usługi albo będzie skutkowało niższą marżą ze sprzedaży. Dla nisko zyskowych działalności gospodarczych koszt łapówki może przewyższać przychody, wtedy przedsiębiorca zrezygnuje z prowadzenia działalności, ponieważ przestanie ona przynosić mu dochody. W takim przypadku przymus wręczenia nienależnej korzyści majątkowej może okazać się destrukcyjny dla przedsiębiorstw, nowe biznesy będą zaś napotykały kolejną barierę wejścia na rynek.

Korupcja wiąże się z pogorszeniem alokacji dostępnych zasobów. Środki pieniężne przeznaczone na rozwój są przekazywane na pokrycie kosztów korupcji (Drury, Kriekhaus, Lusztig, 2006: 123) w postaci łapówek. Pieniądze przeznaczone na łapownictwo mogłyby być lepiej wykorzystane na produktywną działalność gospodarczą. Kosztem tego działania jest również czas, który przedsiębiorca poświęca na przygotowanie i zawarcie transakcji korupcyjnej. Czas poświęcony na korumpowanie urzędników, a następnie ukrycie tej transakcji w księgach finansowych przedsiębiorstwa mogłyby być produktywniej wykorzystany w celu uczciwego prowadzenia działalności gospodarczej.

Rozpatrując korupcję tylko przez pryzmat zwiększania kosztów prowadzenia biznesu, będzie ona oddziaływała jednoznacznie negatywnie na przedsiębiorczość. Będzie skutkowała obniżeniem rentowności prowadzonej działalności gospodarczej, podwyższeniem cen produktów i usług lub ograniczała wejście nowych przedsiębiorstw na rynek.

Korupcja, ze względu na swoją specyfikę, zwiększa również **niepewność** prowadzenia działalności gospodarczej. Komplikuje działalność gospodarczą, ponieważ łączy ze sobą strony transakcji korupcyjnej w pewnej nielegalnej relacji, przy czym nie jest pewne, czy obie strony transakcji pozostawią ją w tajemnicy. Zapłacenie łapówki nie gwarantuje wręczającemu, że druga strona transakcji wywiąże się z tej nielegalnej umowy. W sytuacji gdy urzędnik nie wykona czynności,

za którą otrzymał łapówkę, wręczając ją nie ma możliwości dochodzenia swoich praw przed sądem. Gdyby zgłosił fakt łapownictwa, sam miałby problemy prawne z tego tytułu. Przedsiębiorca również nie ma pewności, czy skorumpowany urzędnik nie zażąda kolejnych korzyści za utrzymywanie faktu korumpowania w tajemnicy. Korupcja powoduje powstanie kolejnego ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej.

Korupcja może oddziaływać również pozytywnie na działalność gospodarczą i przedsiębiorczość. **Pozytywne** skutki korupcji występują każdorazowo, gdy umożliwiała ona prowadzenia biznesu lub uzyskanie wyższych dochodów, np. w wyniku wygrania przetargu. W skali mikro korzyści z korupcji wystąpią, gdy koszty korumpowania będą mniejsze niż osiągnięte dochody w wyniku tego działania. Patrząc na to zjawisko globalnie, można dostrzec, że korupcja stanowi rozwiązanie dla błędów polityki państwowej popełnionych wobec przedsiębiorczości. B. Piontek (2016: 339) wymienia następujące błędy i ułomności polityki państwowej wobec przedsiębiorczości:

- 1) nadmierną liczbę działalności wymagających rejestracji i koncepcji;
- 2) zbyt swobodną możliwość kontroli prewencyjnej przedsiębiorcy;
- 3) nadmiernie represyjne przepisy bhp i sanepidu.

Korupcja w takim przypadku ułatwia prowadzenia działalności gospodarczej lub ogranicza bezproduktywny czas oczekiwania na decyzję urzędniczą. Przyspieszenie podejmowania decyzji urzędniczej dzięki korupcji (Mo, 2001: 66) jest podstawowym argumentem przemawiającym za jej pozytywnymi skutkami dla gospodarki. Korupcja stanowi pewne rozwiązanie dla opieszałości urzędniczej. Sytuacja ta będzie występowała w państwach o niskim poziomie świadczenia usług przez funkcjonariuszy państwowych, w szczególności gdy nie ma odpowiedniego nadzoru nad działaniami dokonywanymi przez urzędników dysponujących szerokimi uprawnieniami. Urzędnik decyduje wtedy o czasie, w jakim wyda odpowiednią decyzję lub zezwolenie i może pojawić się żądanie dodatkowej zapłaty za skrócenie tego czasu.

Pierwszą próbę uwzględnienia pozytywnych i negatywnych skutków korupcji na przedsiębiorczość podjęli S. Anokhin i W. Schulze w 2009 roku. Badali teorię, że lepsza kontrola korupcji będzie powodowała rosnący poziom przedsiębiorczości (i innowacyjności). Postawili hipotezę, że korupcja wpływa na aktywność gospodarczą w kraju, a ta zależność przyjmuje kształt wklęsły (zależność jest zatem krzywoliniowa). Autorzy wykorzystali w badaniu właściwości funkcji kwadratowej do zweryfikowania zaprezentowanej hipotezy. Zależność tę argumentowali tym, iż początkowo walka z korupcją przynosi mniejsze efekty, ponieważ społeczeństwo będzie weryfikowało, czy urzędnicy faktycznie stosują się do zaleceń antykorupcyjnych i ta weryfikacja będzie trwała przez dłuższy okres (Anokhin, Schulze, 2009: 476). W wyniku dostosowania się urzędników do zmian wprowadzonych przez rząd nastąpi redukcja korupcji, którą będzie moż-

na zauważyć w dłuższym okresie. Ograniczenie korupcji ma powodować coraz większe ułatwienie prowadzenia przedsiębiorstwa i pobudzenie przedsiębiorczych postaw w społeczeństwie. Konsekwencją tego będzie dalsze ograniczenie korupcji, obniżenie kosztów prowadzenia biznesu, przyspieszenie i ułatwienie administracyjnych aspektów działalności gospodarczej. Autorzy uważali, że stopniowe ograniczenie korupcji będzie pociągać za sobą coraz większy przyrost rozwoju gospodarczego w państwie.

Następna część artykułu prezentuje hipotezę badawczą oraz zawiera próbę zweryfikowania jej za pomocą modeli ekonometrycznych na podstawie dostępnych danych dla rozwiniętych i rozwijających się państw europejskich.

3. Hipoteza badawcza i jej empiryczna weryfikacja

Badania S. Anokhina i W. Schulzego opublikowane w 2009 roku skłaniają do dalszej pracy nad zagadnieniem wpływu korupcji na działalność gospodarczą. Prawidłowe zrozumienie tego zagadnienia umożliwi precyzyjniejsze i korzystniejsze dla gospodarki ustalanie polityki antykorupcyjnej państwa. Aby w pełni zrozumieć zależność między korupcją a poszczególnymi wielkościami makroekonomicznymi, należy zwrócić uwagę na przyczyny korupcji. Zdaniem D. Treismana (2000: 401) korupcję determinują głównie czynniki kulturowe (trudne do zmienienia, mało elastyczne), czynniki ekonomiczne (łatwe do zmienienia, uzależnione od poziomu rozwoju gospodarki) i czynniki polityczne (ulegające zmianie w średnim okresie). Hipoteza udowodniona przez Anokhina i Schulzego nie brała pod uwagę faktu, iż korupcja wynika w pewnej części z uwarunkowań kulturowych, które są trudne do zmiany nawet w długim okresie. Rozwój gospodarczy jest powiązany ze zmniejszającym się poziomem korupcji. Istnieje pogląd, że wykrycie i ukaranie przestępców za korupcję z większym prawdopodobieństwem nastąpi w państwach o wyższym stopniu rozwoju gospodarczego (Goczek, 2007: 37). Dzieje się tak, ponieważ w państwach wysoko rozwiniętych stawka godzinowa urzędników państwowych jest znacznie wyższa niż w państwach słabo rozwiniętych gospodarczo. Urzędnicy w rozwiniętych państwach mają znacznie więcej pieniędzy do stracenia w wyniku odkrycia ich przestępstw korupcyjnych, co więcej – by takie przestępstwo było zyskowne dla urzędnika, będzie on żądał znacznie większej kwoty łapówki niż urzędnik zatrudniony w państwie słabo rozwiniętym. Determinować to będzie wyższą jakością instytucji państwowych w państwach rozwiniętych gospodarczo, co znajduje silne potwierdzenie w literaturze. L. Pellegrini i R. Gerlagh (2008: 250) wskazują, że jakością instytucji jest uzależniona od poziomu dochodów danego kraju i od zamożniejszych państw należy oczekiwać instytucji o lepszej jakości w porównaniu do państw biedniejszych. Ta zależność zdaje się być kluczowa do zrozumienia wpływu korupcji na działalność gospodarczą. Początkowe

efekty walki z korupcją w państwach słabo rozwiniętych mogą przynieść znaczne efekty, ponieważ koszty walki z korupcją są znacznie mniejsze. Wraz z rozwojem gospodarczym następuje rozrost gospodarki krajowej, powstaje coraz więcej operacji gospodarczych, których obsługą zajmuje się coraz większa liczba urzędników państwowych. Rozwój gospodarczy powoduje wzrost dochodów budżetowych, ale i wzrost kosztów kontroli funkcjonariuszy publicznych. Korupcję uwarunkowaną ekonomicznie można ograniczyć przez wzrost płac urzędników, czyli jest ona niwelowana wraz z rozwojem gospodarczym. Należy wziąć pod uwagę, że korupcja uwarunkowana kulturowo, czyli uznana za dozwoloną przez społeczeństwo, jest trudna do usunięcia, ponieważ wymaga długotrwałej edukacji powiązanej z pokazywaniem społeczeństwu kosztów korupcji. Państwa rozwinięte gospodarczo doświadczają problemu korupcji, ponieważ mają społeczeństwo akceptujące pewne zachowania korupcyjne. Zjawisko to jest trudne do zwalczania nawet w dłuższym okresie i wymaga znacznych nakładów finansowych. Dlatego w państwach rozwiniętych gospodarczo można zaobserwować pewien niski poziom korupcji, który utrzymuje się na podobnym poziomie przez dłuższy czas. Wskazuje to, że zwalczanie korupcji w państwach rozwiniętych gospodarczo daje coraz mniejsze efekty i wymaga coraz większych nakładów finansowych. Tworzy się wtedy dylemat, czy rządy mają przeznaczyć więcej środków na walkę z korupcją, czy też na inwestycje utrzymujące wysoki poziom rozwoju gospodarczego. Na podstawie powyższych rozważań możliwe jest postawienie następującej hipotezy badawczej:

H: Występuje nieliniowy związek między kontrolą korupcji a przedsiębiorczością.

Weryfikacja tej hipotezy nastąpi za pomocą modelu ekonometrycznego opisujującego miernik aktywności gospodarczej m.in. dzięki wskaźnikom korupcji. Wskaźniki te będą wprowadzone (podobnie jak zrobili to Anokhin i Schulze) do modelu za pomocą funkcji kwadratowej. Należy jednak zauważyć, że funkcja logarytmiczna również może posłużyć do weryfikacji hipotezy, dlatego dodatkowo hipoteza badawcza będzie weryfikowana przez zastosowanie w analizie funkcji logarytmicznej. W obydwu funkcjach współczynniki β powinny przyjąć odpowiednie wartości:

1) parabola:

$$\begin{aligned} f(k) &= \beta_1 k_{i,t} + \beta_2 k_{i,t}^2 \\ \beta_1 &> 0, \quad \beta_2 < 0 \end{aligned} \quad (1)$$

2) funkcja logarytmiczna:

$$\begin{aligned} f(k) &= \beta_1 k_{i,t} + \beta_2 \ln(k_{i,t}) \\ \beta_1 &< 0, \quad \beta_2 > 0 \end{aligned} \quad (2)$$

gdzie k – wskaźnik percepcji korupcji.

Hipotezę tę zweryfikowano na podstawie dostępnych danych dotyczących aktywności przedsiębiorców, które są publikowane przez Global Entrepreneurship Monitor (podobnie jak Anokhin i Schulze, 2009). Badaniem objęto następujące państwa europejskie: Austrię, Belgię, Czechy, Chorwację, Danię, Estonię, Finlandię, Francję, Niemcy, Grecję, Węgry, Irlandię, Islandię, Włochy, Litwę, Łotwę, Luksemburg, Holandię, Norwegię, Polskę, Portugalię, Rosję, Słowację, Słowenię, Hiszpanię, Szwecję, Szwajcarię, Wielką Brytanię. Wybrano państwa z Europy, ponieważ posługują się w swoim prawodawstwie podobnymi definicjami korupcji – kulturowo w Europie korupcją określane są zatem podobne zachowania. Zabieg ten powoduje, że wskaźniki mierzące percepcję korupcji będą dawały bardziej wiarygodne wyniki. Dla danych zebranych od 1996 roku do 2015 roku obliczono średnią wartość w okresie. Została ona poddana dalszej analizie statystycznej i ekonometrycznej. Użyto średnich wartości z całego okresu analizy, ponieważ dane dotyczące zmiennej mierzącej poziom przedsiębiorczości cechują się brakami. Podobny zabieg wykonali Anokhin i Schulze (2009: 465–476).

Wykorzystano następujące zmienne:

- 1) *wzrost PKB* – roczna stopa wzrostu PKB publikowana przez Bank Światowy; jest to miara wzrostu gospodarczego;
- 2) *TEA* – wskaźnik udziału osób aktywnie uczestniczących w zakładaniu przedsiębiorstwa w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym; publikowany jest przez Global Entrepreneurship Monitor; obejmuje liczbę przedsiębiorców tworzących nowo powstałe firmy do 42 miesięcy od utworzenia;
- 3) *ZJTEA* – zmienna binarna korygująca wyraz wolny w modelu dla danych odstających od całego zbioru dla zmiennej TEA; wartość 1 przyjęto dla państw, które cechowały się bardzo wysokim wskaźnikiem, powyżej 10% i były to: Estonia, Islandia, Litwa, Słowacja;
- 4) wskaźnik kontroli korupcji – kompleksowy wskaźnik mierzący percepcję korupcji w danym państwie, publikowany przez Bank Światowy; przyjmuje wartości od $-2,5$ (państwo skorumpowane) do $2,5$ (państwo nieskorumpowane); na potrzeby niniejszego badania przekształcono ten indeks przez dodanie do każdej wartości liczby $2,5$, aby uzyskać skalę miernika od 0 do 5; zabieg ten ułatwi porównanie wyniku z tymi uzyskanymi dla innych wskaźników percepcji korupcji, które przyjmują wartości na skali od 0 do 100;
- 5) wskaźnik wolności od korupcji – syntetyczny wskaźnik mierzący percepcję korupcji, publikowany przez Fundację Heritage; wykorzystuje dane dotyczące Indeksu Percepcji Korupcji publikowanego przez Transparency International oraz informacje jakościowe z innych wiarygodnych i uznanych źródeł, a dla państw, które nie mają przeprowadzanych badań przez Transparency International – Heritage wykorzystuje jedynie dostępne źródła jakościowe; wskaźnik przyjmuje wartości od 0 (państwo skorumpowane) do 100 (państwo wolne od korupcji).

Hipoteza badawcza weryfikowana była za pomocą dwóch równań:

$$TEA_i = \alpha_i + \beta_1 \text{wzrost PKB}_i + \beta_2 ZJTEA_i + \beta_3 \text{kor}_i + \beta_4 \text{kor}_i^2 + \varepsilon_i \quad (3)$$

$$\beta_3 > 0, \beta_4 < 0$$

$$TEA_i = \alpha_i + \beta_1 \text{wzrost PKB}_i + \beta_2 ZJTEA_i + \beta_3 \text{kor}_i + \beta_4 \ln([\text{kor}])_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

$$\beta_3 < 0, \beta_4 > 0$$

gdzie:

TEA – stosunek ludności zaangażowanej w powstanie nowych firm do ogółu ludności w wieku produkcyjnym,

wzrost PKB – wzrost PKB w stosunku rocznym,

ZJTEA – zmienna zero-jedynkowa korygująca wyraz wolny modelu dla odstających danych wskaźnika *TEA*,

kor – wskaźnik percepcji korupcji.

Estymowane równanie z kwadratową funkcją korupcji jest spotykane w literaturze i było wykorzystywane do badań nad nieliniowym wpływem korupcji na zmienne makroekonomiczne (np. Anokhin, Schulze, 2009: 465–476), funkcja logarytmiczna została zaproponowana do tego typu badań przez A. Pluskotę (2016: 269–281).

Na podstawie danych przekrojowych dla 28 państw zbadano wskaźniki korelacji Pearsona między zmiennymi. Uzyskano istotne statystycznie korelacje zmiennej *TEA* ze wzrostem gospodarczym i zmienną *ZJTEA*. Korelacje ze wskaźnikami percepcji korupcji były niskie i nieistotne statystycznie, co również można dostrzec w badaniach uzyskanych przez Anokhina i Schulzego (2009: 471). Wyniki zamieszczono w tabeli 1.

Tabela 1. Współczynniki korelacji Pearsona

	Wskaźnik wolności od korupcji	Wskaźnik kontroli korupcji	ZJTEA	Wzrost PKB
<i>TEA</i>	–0,1245	–0,1387	0,7710**	0,6686**
<i>Wzrost PKB</i>	–0,1955	–0,2155	0,4757*	
<i>ZJTEA</i>	–0,1318	–0,1570		
Wskaźnik kontroli korupcji	0,9943*			

Poniżej współczynników korelacji umieszczono *p*-value dla testu na istotność współczynników korelacji, gdzie * *p* < 0,05, ** *p* < 0,01.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Modele opisujące zmienną TEA za pomocą estymatorów KMNK

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
const	-1,46409 (-0,4048)	2,51223 (1,7392)*	1,19253 (0,4220)	-17,6637 (-1,4601)
<i>Wzrost PKB</i>	0,735788 (3,3711)***	0,752779 (3,5605)***	0,731703 (3,2648)***	0,754423 (3,4731)***
<i>ZJTEA</i>	3,54151 (4,6537)***	3,43886 (4,6458)***	3,64628 (4,6995)***	3,54056 (4,6991)***
Wskaźnik kontroli korupcji	3,6639 (1,7500)*	-3,29375 (-2,0922)**		
Wskaźnik kontroli korupcji ^2	-0,507922 (-1,7179)*			
ln Wskaźnik kontroli korupcji		11,2798 (2,1813)**		
Wskaźnik wolności od korupcji			0,117271 (1,3026)	-0,117698 (-1,7650)*
Wskaźnik wolności od korupcji ^2			-0,000883835 (-1,2775)	
ln Wskaźnik wolności od korupcji				7,28038 (1,8422)*
Wsp. determ. R-kwadrat	0,746179	0,762699	0,732036	0,749923
Skorygowany R-kwadrat	0,702036	0,721429	0,685433	0,706431
Kryt. inform. Akaike'a	95,39770	93,51336	96,91600	94,98167
Test na normalność rozkładu reszt	1,26142 (0,532214)	1,42117 (0,491358)	0,917189 (0,632172)	0,883323 (0,642967)
Liczba obserwacji	28	28	28	28

p-value dla testu t-Studenta, gdzie * $p < 0,1$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

Źródło: opracowanie własne

Analiza uwzględnia dwa rodzaje mierników percepcji korupcji, które są powszechnie używane w badaniach nad korupcją. Uzyskanie podobnych wyników dla obu mierników potwierdzi postawioną hipotezę lub jej zaprzeczy. Zbudowano w tym celu cztery modele enometryczne dla danych przekrojowych. Wykorzystano estymator KMNK do uzyskania współczynników modelu. Tabela 2 zawiera wyniki modelowania¹. Testy statystyczne wskazują na poprawne dopasowanie modelu, a test na normalność rozkładu reszt potwierdza, iż reszty mają rozkład normalny. Porównując modele 1 i 2 oraz 3 i 4, można stwierdzić – na podstawie kryterium informacyjnego Akaike'a i współczynników determinacji – że modele 2 i 4 mają korzystniejsze wartości tych statystyk. Współczynniki przy zmiennej opisującej percepcję korupcji dla wszystkich modeli przyjmują pożądane właściwości, które potwierdzają hipotezę o nieliniowej (wklęsłej) zależności między

¹ Podjęto próbę uwzględnienia zmiennych, które zostały użyte w modelu przez Anokhina i Schulzego, lecz zmienne te nie wykazywały istotnego statystycznie wpływu na zmienną objaśnianą.

korupcją a miernikiem przedsiębiorczości. Osób o przedsiębiorczych postawach jest więcej w gospodarkach, które sprawniej kontrolują korupcję. W początkowej fazie rozwoju gospodarczego skuteczna polityka antykorupcyjna powoduje większy przyrost ludności angażującej się w tworzenie nowych przedsiębiorstw. Wraz z osiągnięciem coraz wyższych poziomów rozwoju gospodarczego państwa przyrost ten maleje.

Powyższe badanie nie jest wolne od wad. Jednym z podstawowych problemów w badaniach nad korupcją jest dobór miary tego zjawiska. W tym przypadku wybrano miary najczęściej stosowane i akceptowane w literaturze przedmiotu. Jednak są to jedynie miary percepcji korupcji, dlatego wnioski z badań nad tymi miarami należy formułować z pewną dozą ostrożności. Kolejnym mankamentem jest mała liczebność próby, która wynikała z dostępności wymaganych danych dla państw europejskich. Również dobór małej liczby zmiennych objaśniających powoduje, że model jest dużym uproszczeniem opisywanej rzeczywistości. W przypadku ograniczenia liczby zmiennych opisujących zmienną *TEA* kierowano się również pozostawieniem odpowiedniej liczby stopni swobody w modelu. Podsumowując powyższe badania, należy podkreślić, że stanowią one jedynie dodatek do zaprezentowanych rozważań.

4. Podsumowanie

Wpływ korupcji na przedsiębiorczość jest zagadnieniem istotnym dla zrozumienia globalnego oddziaływania korupcji na gospodarkę. Zależność między korupcją a rozwojem gospodarczym jest gruntownie omówiona w literaturze i wskazuje na korzystne oddziaływanie zwalczania korupcji na gospodarkę. Podobne wnioski należy również postawić, analizując wpływ korupcji na przedsiębiorczość, ogólnie można zaobserwować pozytywną zależność między korupcją a przedsiębiorczością – ograniczenie korupcji będzie skutkowało wzrostem przedsiębiorczości. Najczęściej jednak spotkać można liniową zależność między tymi zmiennymi, co – zdaniem autorki – jest nieprecyzyjne. Nieliniowa (wklęsła) relacja między korupcją a przedsiębiorczością jest uzasadniona, na co wskazują argumenty przedstawione w drugiej części artykułu.

Po przeprowadzeniu rozważań i badań empirycznych można wskazać (z pewną dozą ostrożności) następujące wnioski:

- 1) państwa skorumpowane, które podejmują walkę z tym zjawiskiem, początkowo będą uzyskiwały widoczne efekty w postaci znacznego wzrostu przedsiębiorczości;
- 2) wraz ze wzrostem stopnia wolności od korupcji przyrost przedsiębiorczości w społeczeństwie będzie coraz mniejszy, a co za tym idzie – również korzyści w postaci wzrostu gospodarczego będą dodatnie, lecz coraz mniejsze;

- 3) ze względu na kulturowe uwarunkowania korupcji osiągnięcie gospodarki w pełni wolnej od tego zjawiska jest bardzo trudne i wymagałoby poniesienia znacznych nakładów finansowych.

Artykuł porusza nowy i ważny temat relacji między korupcją a przedsiębiorczością. Zagadnienie to jest ubogo opisane w dostępnej literaturze i z pewnością nie w pełni zbadane. Dogłębne zrozumienie istoty tej zależności umożliwi sformułowanie skutecznej polityki antykorupcyjnej. Temat ten wymaga przeprowadzenia dalszych badań i analiz.

Bibliografia

- Anokhin S., Schulze W. (2009), *Entrepreneurship, innovation, and corruption*, „Journal of Business Venturing”, vol. 24, no. 5, s. 465–476.
- Drury C., Kriekhaus J., Lusztig M. (2006), *Corruption, Democracy, and Economic Growth*, „International Political Science Review”, vol. 27, no. 2, s. 121–36.
- Dzhumashev R. (2014), *Corruption and growth: The role of governance, public spending and economic development*, „Economic Modelling”, no. 37, s. 202–215.
- Goczek Ł. (2007), *Skuteczność strategii antykorupcyjnych i przyczyny korupcji*, „Gospodarka Narodowa”, nr 4, s. 33–49.
- Mo P. (2001), *Corruption and Economic Growth*, „Journal of Comparative Economics”, vol. 29, s. 66–79.
- O’Toole C., Tarp F. (2014), *Corruption and the efficiency of capital investment in developing countries*, „Journal of International Development”, vol. 26, no. 5, s. 567–597.
- Pellegrini L., Gerlagh R. (2008), *Causes of corruption*, „Economics of Governance”, vol. 9, no. 3, s. 245–263.
- Piontek B. (2016), *Znaczenie państwa w kształtowaniu uwarunkowań dla rozwoju przedsiębiorczości*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, nr 47, s. 334–345.
- Pluskota A. (2016), *Problem optymalnego poziomu korupcji na przykładzie wybranych państw Europy*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, vol. 17, z. 9, cz. 1, s. 269–281.
- Stel A. van, Carree M., Thurik R. (2005), *The effect of entrepreneurial activity on national economic growth*, „Small Business Economics”, vol. 24, no. 3, s. 311–321.
- Treisman D. (2000), *The causes of Corruption: a cross – national study*, „Journal of Public Economics”, vol. 76, no. 3, s. 399–457.

The Impact of Corruption on Domestic Economic Activity

Abstract: The purpose of this article is to analyze the impact of corruption on entrepreneurship. The relationship between corruption and entrepreneurship is undoubtedly observed, but its characterization in literature (mainly foreign) is poor. The following article is an attempt to describe the most important correlations between corruption and entrepreneurship and the functioning of companies under the conditions of corrupt officials. The study was carried out by analyzing available literature as well as the available data to construct econometric models verifying the hypothesis of a nonlinear (concave) relationship between corruption and entrepreneurship. The study was conducted on data collected for 28 European countries. On the basis of the analysis of literature and econometric stud-

ies it was found that the relationship between corruption and entrepreneurship is nonlinear (concave). The best result was obtained for a model with logarithm of the corruption index, which was characterized by better values of selected statistics. An interesting description of the analysis made is a structured description of the relationship between corruption and entrepreneurship, which was assessed in each case. On the basis of literature analysis, the characteristics of the concave relationship between corruption and entrepreneurship are described, which points to the diminishing benefits of combating corruption for economic development.

Keywords: corruption, entrepreneurship, economic growth

JEL: D73

 The logo consists of the word "OPEN" in a bold, black, sans-serif font, followed by a stylized orange padlock icon with a white circle inside, and the word "ACCESS" in a bold, black, sans-serif font.	<p>© by the author, licensee Łódź University – Łódź University Press, Łódź, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY (http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/)</p> <hr/> <p>Received: 2017-10-29; verified: 2018-01-10. Accepted: 2018-01-26</p>
---	---